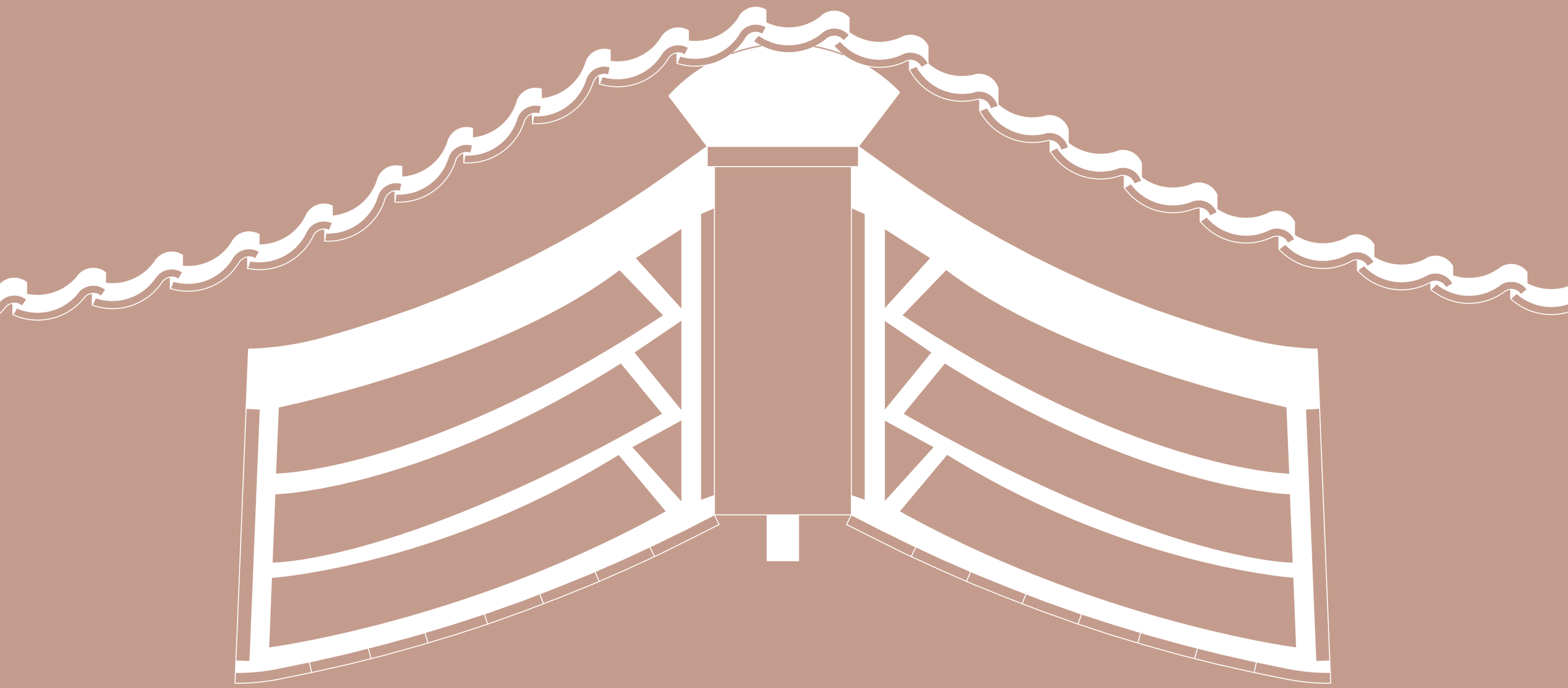

Expertmeeting
2015

Inventarisatie gebouwen voor UNESCO traject
Optie 1- Spaarndammerbuurt

INHOUDSOPGAVE

1. Het Schip

2. Spaarndammerplantsoen 33

3. Spaarndammerplantsoen 68

4. Spaarndammercarré

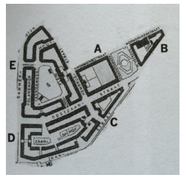

5. Verdere teksten over de Spaarndammerbuurt

HET SCHIP

Adres	Oostzaanstraat,Spaarndammerplantsoen, Hembrugstraat, Zaanstraat - Amsterdam
Staat	Gerestaureerd
Opdrachtgever	Eigen Haard
Oorspronkelijke functie	Woondruimte, postkantoor, school
Relatie tot volkshuisvesting	Gepland als woningcomplex voor arbeiders, ook paleis voor de arbeiders genoemd.
Huidige functie	
Betrokken architect/en	Michel de Klerk, Berend Boeyinga
Betrokken kunstenaars	Hildo Krop
Aanvang en oplevering	1917 - 1921
Eigenaar	Eigen Haard
Soort monument	Rijksmonument
Monumentnummer	3961
Stijlzuiverheid	
Beschrijving	

Achtergrond

In 1917-1918 ontwerpt De Klerk in opdracht van Eigen Haard een derde woningcomplex met arbeiderswoningen aan het Spaarndammerplantsoen: Het Schip. Aan de Oostzaanstraat zit middenin het complex een schoolgebouw. Deze school stond al op deze locatie voordat de Klerk aan zijn ontwerp begon en is in eerste instantie aan weerszijden ingebouwd met een tweetal ronde overkluizingen. In 1925 is het oorspronkelijke ontwerp van de Klerk alsnog uitgevoerd, waarbij de school door een derde bouwlaag werd geïntegreerd in de rest van het bouwwerk. Aan de zijde van het Spaarndammerplantsoen kwam een postkantoor. Een idee van directeur Gemeentelijke Woningdienst, Arie Keppler: met een postkantoor in de buurt sparen de arbeiders misschien meer. In de binnenplaats van het gesloten bouwblok staat een verenigingsgebouw / vergaderhuisje. Vanwege de vorm kreeg het complex al snel de bijnaam ‘ Het Schip’. Het complex werd in 1921 opgeleverd en vormt het hoogtepunt van de Amsterdamse School en van het oeuvre van De Klerk. Het is een voorbeeldproject van hoe fraai sociale woningbouw kan zijn. Er is een koppeling tussen massa en individualiteit. Het is een groot blok woningen, maar toch heeft iedere woning iets unieks. Door de vele detailleringen en de benodigde aandacht én benodigd vakmanschap van de bouwvakkers, kwamen de bouwkosten bovengemiddeld hoog uit. Echter niet te hoog, volgens wethouder Wibaut: ‘Al bouwt de heer De Klerk duur, hij bouwt niet TE duur, want het werk van een buitengewoon kunstenaar kan dat nooit zijn’.

Exterieur

Het is een uitbundig, rijk gedetailleerd gebouw met verschillende kleuren dakpannen en bakstenen, waarbij ook veel verschillende metselverbanden zijn toegepast. De wanden hebben horizontaal golvende uitstulpingen, veelvormige raampartijen, bijzondere erkers en zijn versierd met beeldhouwwerken van Hildo Krop. De gevels zijn verschillend vormgegeven. De Zaanstraat, langs het spoor, oogt golvend en snel, ter begeleiding van de langsrijdende trein. Op de

hoek Zaanstraat / Hembrugstraat bevindt zich ‘de sigaar’, een fraai afgeronde hoekerker. Halverwege de Hembrugstraat wijkt de bebouwing terug waardoor een pleinruimte ontstaat. Hier is ook de kenmerkende toren te vinden. De gevel aan de Oostzaanstraat kenmerkt zich door de integratie van de school en door de entree naar de binnenplaats. Aan het Spaarndammerplantsoen bevond zich een postkantoor, dat nu als museum wordt gebruikt. Het complex is rijk vormgegeven met beeldhouwwerk aan de gevels. Aan het postkantoor zijn een posthoorn en een bliksemschicht te zien, symbolisch voor posterijen en telegrafie. De hazewindhonden en de vogels duiden op de snelle communicatie die de posterijen mogelijk hadden gemaakt. De gebeeldhouwde molentjes aan de Oostzaanstraat zijn een verwijzing naar de nabijheid van de Zaanstreek, waar veel arbeiders vandaan kwamen. De grootste concentratie van sculptuur bevindt zich bij de schoolingang: een boogschutter met jonge reeën, een gebogen houtsnijwerk met hollend paard, een beeldje van een herder met staf en drie hoofden van veulens, verwijzend naar de oorspronkelijke naam van de school: De Veulens.

Interieur

Het is een uitbundig, rijk gedetailleerd gebouw met verschillende kleuren dakpannen en bakstenen, waarbij ook veel verschillende metselverbanden zijn toegepast. De wanden hebben horizontaal golvende uitstulpingen, veelvormige raampartijen, bijzondere erkers en zijn versierd met beeldhouwwerken van Hildo
Interieur
Tijdens een renovatie eind jaren ’70 van de 20e eeuw zijn de oorspronkelijk 102 woningen samengevoegd tot de huidige 82, waardoor de woningen ruimer werden. De woningen werden ook voorzien van een douchegelegenheid.
Recente ontwikkelingen
Na deze renovatie heeft Eigen Haard op dit moment weer een ingrijpende restauratie in voorbereiding. Ook komt het schoolgebouw in 2014 leeg, omdat de school gaat verhuizen naar een nieuwbouwlocatie elders. Eigen Haard heeft deze ruimte verworven van het stadsdeel zodat het aan Museum Het Schip verhuurd kan worden. Het museum kan daar dan uitbreiden tot een volwaardig museum voor de totale kunststroming de Amsterdamse School.

Bronnen

Amsterdamse-School

Monumentenregister

Terug naar inhoudsopgave

SPAARNDAMMERPLANTSOEN 33 ETC.

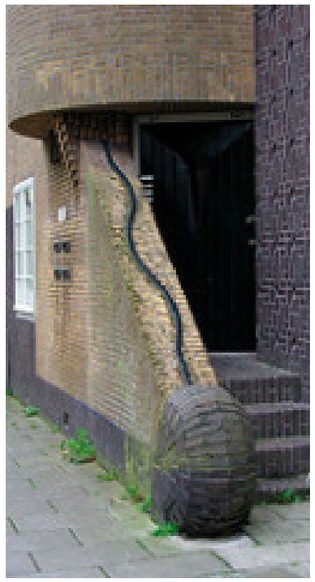

Adres	Spaarndammerplantsoen 33 – 103 Zaanstraat 198 – 204, 197 – 203 Wormerveerstraat 17, 19 Amsterdam
Staat	
Opdrachtgever	Eigen Haard
Oorspronkelijke functie	Arbeiderswoningen
Relatie tot volkshuisvesting	Arbeiderswoningen
Huidige functie	Woningen
Betrokken architect/en	M. De Klerk
Betrokken kunstenaars	
Aanvang en oplevering	1914
Eigenaar	
Soort monument	Rijksmonument
Monumentnummer	5499
Beschrijving	In 1914 door M.de Klerk gebouwd huizenblok van gesloten, burchtachtige karakter met tamelijk gewogen details. Buitenwanden van rood en geel,hier en daar duidelijk onconstructief toegepast, bakstenen metselwerk en in de drie tot boven toe doorlopende ingangspartijen aan het Spaarndammerplantsoen (nrs 15/17, 21/23, 27/29) en op de ronde uitbouwen (Spaarndammerplantsoen 31 en Zaanstraat 49) met terracotta tegels bekleed. Onconstructieve dakvormen, vooral op de hoek van de Wormerveerstraat. Originele deuren met karakteristieke beplanking.
Bronnen	Monumentenregister
	WENDINGEN 1924 nummer 9 en 10

Terug naar inhoudsopgave

SPAARNDAMMERPLANTSOEN 68 ETC.

Adres	Spaarndammerplantsoen 68 – 138 Oostzaanstraat 2 – 6 Krommeniestraat 1 – 5 Amsterdam
Staat	
Opdrachtgever	
Oorspronkelijke functie	Arbeiderswoningen
Relatie tot volkshuisvesting	Arbeiderswoningen
Huidige functie	Woningen
Betrokken architect/en	M.de Klerk
Betrokken kunstenaars	
Aanvang en oplevering	
Eigenaar	
Soort monument	rijksmonument
Monumentnummer	5500
Beschrijving	In 1913 door M.de Klerk gebouwde huizenblok van gesloten,burchtachtig karakter en vrij rustige architectuur. De symmetrische ingedeelde gevel aan het Spaarn-dammerplantsoen is geleed door vier tot boven toe doorlopende ingangsrisalieten (nrs 14/16, 22/24, 26/28, 34/36), met parabolische afsluiting en wordt in het midden geaccentueerd door een houten bekleding tegen de bovenste verdieping; de drie buitengevels van het huizenblok zijn wat de bovenste zone betreft bekleed met terracotta tegels. De kleine vensterpartijen hebben oorspronkelijk een kleine roedenverdeling die echter voor een groot deel is verwijderd.
Bronnen	Monumentenregister WENDINGEN 1924 nummer 9 en 10

Terug naar inhoudsopgave

SPAARNDAMMERCARRÉ

Adres	Knollendamstraat 56-177, Polanenstraat 92-80, Spaarndammerplantsoen 1-26 Amsterdam
Staat	
Opdrachtgever	
Oorspronkelijke functie	Etagewoningen / appartementen, Winkel(s)
Relatie tot volkshuisvesting	
Huidige functie	Etagewoningen / appartementen, Winkel(s)
Betrokken architect/en	Zeeger Gulden, Melle Geldmaker
Betrokken kunstenaars	
Aanvang en oplevering	1916 - 1921
Eigenaar	De Key, Particuliere eigenaar
Soort monument	Geen beschermde status
Monumentnummer	
Stijlzuiverheid	
Beschrijving	

Achtergrond

Het Spaarndammercarré is een woningbouwcomplex in de Spaarndammerbuurt, ontworpen door het bureau van de architecten Gulden en Geldmaker. De panden zijn ontworpen voor de toenmalige woningbouw-vereniging Amsterdam-Zuid, een socialistische woningbouw-vereniging, die vaker samen werkten met het bureau van Gulden en Geldmaker. De blokken zijn ontworpen in drie verschillende fases. Deze fases komen echter niet helemaal overeen met de uiteindelijke vier blokken, maar er is bij het ontwerp wel steeds gelet op een samenhang tussen de panden. Veel ontwerpdetails komen steeds terug bij de verschillende blokken. Op de locatie van de panden zou eerst door particuliere bouwondernemer/ aannemer Klaas Hille een blok worden gebouwd naar ontwerp van Michel de Klerk, maar dit ging uiteindelijk niet door vanwege geldgebrek tijdens de Eerste Wereldoorlog. In tegenstelling tot particuliere ondernemers konden woningbouwverenigingen gebruik maken van subsidies tijdens de oorlog en konden daarom wel bouwen

Exterieur

Hoewel de blokken niet zo uitbundig zijn ontworpen als de overige Amsterdamse School uit de buurt van Michel de Klerk, komen ze duidelijk uit dezelfde tijd, gezien de vele sierlijke details. Zo is er bijzonder metselwerk, kleine versieringen van smeedijzerwerk In 1916 ontwierpen Gulden en Geldmaker een eerste deel (fase I, Knollendamstraat86-128, Spaarndammerplantsoen 2-40). Dit blok werd in 1918 voltooid. 44 woningen, gemiddelde huur in 1921: f4,40 per week.
De tweede fase rond dezelfde tijd ontworpen, werd met de bouw hiervan pas in 1918 begonnen en werd dit in 1919 voltooid. fase II: Drie blokken aan de Knollendamstraat, Dit werd voltooid tussen 1920 en 1921. Bij de derde fase zijn de blokken uitgebreid langs de Polanenstraat. Deze werden voltooid in 1921.

In 1999 gingen de panden over van Amsterdam-Zuid naar De Key Hoewel de panden in eerste instantie wat vlak ogen, is vooral aan de panden aan het

Spaarndammerplantsoen veel bijzonder metselwerk te zien als men dichterbij komt.

Recente ontwikkelingen

Het Spaarndammercarré is enkele jaren geleden volledig gerenoveerd. Veel oorspronkelijke versieringen zijn teruggebracht en de woningen zijn sterk gemoderniseerd. Tegenwoordig maakt complex deel uit van een vereniging van eigenaren.

Amsterdamse-School

Bronnen

Van der Wal, A., (1938), Beter Wonen 1913-1938 Gedenkboek. Arbeiderspers'

Terug naar inhoudsopgave

Verdere teksten over de Spaarndammerbuurt

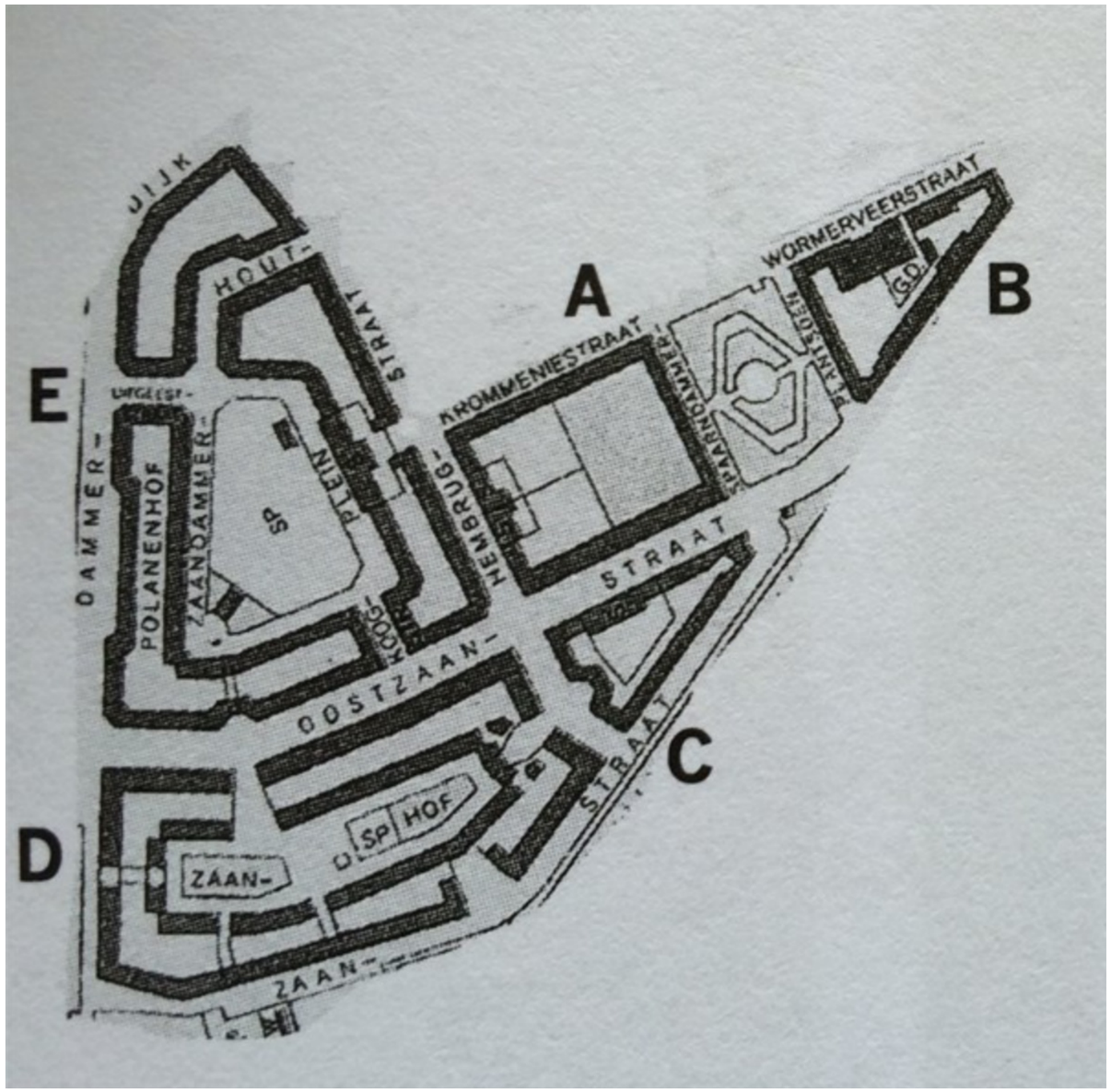

Stedenbouw door Richelle Wansing

Amsterdamse-School

Formes Urbaines en stedenbouw door Niko Koers

Amsterdamse-School
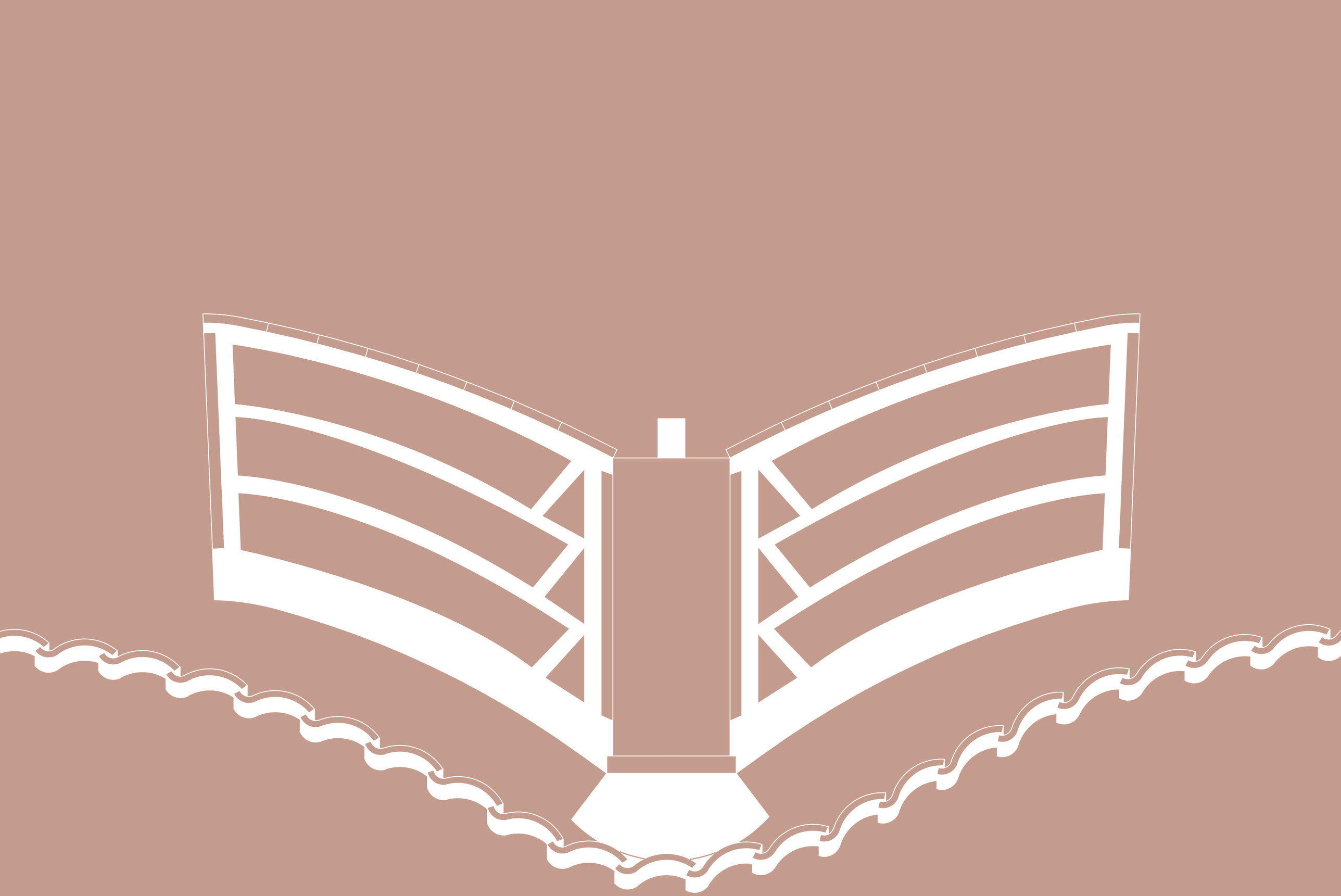
Terug naar inhoudsopgave